

INLEIDING: Wij zetten vanmorgen de lezing van de profetieën van Ezechiël (6e eeuw) voort. Hij geeft ons inzicht in de vreselijke toestand waarin het volk Israël zich bevindt, in ballingschap gesleept naar Babylonië. E. duidt al die rampen als oordeel van God over een volk dat ontrouw is aan het verbond met God.

VERKONDIGING:

Gemeente,

Ezechiël zit met een kop vol beelden, die hem bijna wanhopig maken.

Nachtmerrie achtige beelden van vreemde wezens zoals Jeroen Bosch ze later schilderde van mensen met dierenkoppen, engelen met enorme vleugels van vuur, knarsende raderwielen met velgen vol ogen, rammelende potten en pannen, afgodsbeelden met knielende gelovigen, huizen met muren vol bewegende schilderijen van ongedierte, mannen met machetes, jongens met messen, doden van alle leeftijden op straat, een boek dat moet worden opgegeten, angstige beelden van roofvogels en lichtekooien. Een dal met doodsbeenderen, Een kop vol gruwelijke en dreigende beelden.

Jeroen Bosch, Blake en Goya ineen.

Die beelden vermengen zich in zijn hoofd met de gezichten van de ballingschap. Eerst die van de dreiging en dan die van de werkelijkheid. Beelden van alle bannelingen en vluchtelingen in alle tijden.

Toen en nu.

Stoeten van duizenden mensen, kinderen huilend van de honger, mannen met alle hun schaarse bezittingen geknoopt in een doek op hun hoofd, ouden van dagen, die zich voort-slepen in een eindeloze optocht. Beelden van opvangcentra kampen, eindeloze rijen tenten, primitieve bouwsels tegen de regen en de kou, modderige wegen, een open riool, werkeloze mannen en uitgeteerde moeders met kinderen op hun rug, wanhopig zoekend naar water en misschien wel brood voor de ene maaltijd per dag. De eeuwige beelden van de verschrikking.

-.-.-.-.-

En er zijn niet alleen beelden. Hij hoort ook stemmen en woorden in zijn hoofd En dat gold niet voor hem alleen. Ze waren immers met zijn drieën, de profeten van JHWH in de ballingschap: Daniel de Dromer, Jeremia de Wijze en Ezechiël, de Ziener van de Gruwelijke Gezichten.

Daar komt nog iets bij. Alle drie waren ze profeten van beelden, van woorden en het WOORD. Van de STEM en de stemmen.

De stemmen in hun hoofd waren al even angstaanjagend als de beelden: gejammer van het volk, de stemmen van hun bewakers, de stemmen van Egypte dat hun veiligheid hadden beloofd maar hun volk verraden had toen het er op aankwam, stemmen van de supermacht die hen had weggesleept van huis en haard en een eind had gemaakt aan hun eerste leven, stemmen van joodse ballingen die hun god hadden opgegeven, gemurmel van gebeden bij afgodsbeelden en bij vreemde huisaltaartjes. En door die angstaanjagende stem-

men heen nog weer andere: de stemmen van de oude joodse vertellers van de verhalen van de aartsvaders, van Abraham, Izak en Jacob; van de zangen uit de tempel, de stemmen van hun doden, zoals de liefste van Ezechiël, zijn vroeggestorven vrouw, En voor alle drie profeten gold dat er tussen al die stemmen er één was, één Woord dat dominant in hun hoofd bonkte:

Mensenkind, zei de Stem, profeteer! ...

...Zo zegt de Here!

...Spreuk van de Heer!

Steeds opnieuw: ...Spreuk van de Heer!

Zeg tegen het volk, dat zich buigt voor vreemde machten en dat bidt tot goden, die het niet hebben bevrijd: het is tijd! Wees bereid voor het oordeel van de God, die je hebt verlaten...

Dat is wat Ezechiël hoort malen in zijn hoofd.

Het volk heeft mij vergeten. Mjn en ons verbond, dat ik sloot met Abraham en Mozes. Het volk is trouweloos geworden.

Zal ik mijn hand van hen aftrekken?

Spreuk van de Heer!

Ezechiël's nachtmerrie is een land en een volk, waar God zijn handen van aftrekt, waarvan hij besloten heeft het aan zijn eigen lot over te laten, of liever nog, aan die andere Machten, die het zelf heeft gekozen; aan leiders die alleen hun eigen macht, hun eigen bezit en hun eigen onrecht interesseert: de dictators van alle tijden, de kolonels, de zelfbenoemde presidenten en hun lakeien. Dat is, zo zegt die Ene stem in hun hoofd, een land dat verweesd achterblijft.

Een land door God prijsgegeven, dat lot laat zich nauwelijks grimmiger beschrijven dan Ezechiël doet met dat beeld van de machteloze rechtvaardigen: zelfs al zouden de rechtvaardigen, zelfs al zouden Noach, Job en Daniel nog onder ons zijn en God trekt zijn handen af van zijn volk, dan zouden ze *niets anders kunnen doen dan voor zichzelf zorgen*.

Al zouden ze nog hier zijn, ze zouden alleen voor zichzelf kunnen zorgen en zelfs hun zoons en dochters niet kunnen redden. Hoogstens zichzelf. Ieder voor zich, het individualisme als het nieuwe geloof. En niemand om voor hen in te staan!

Spreuk van de Heer! hoort Ezechiël dreunen in zijn hoofd: als ik, JHWH, mijn teleurstelling en mijn toorn de vrije loop zou laten dan zou er niets overblijven dan de ultieme eenzaamheid. Want ik, JHWH, ben het die mensen aan elkaar geeft, ik ben het Verbond dat mensen verbindt; ik ben het die mannen en vrouwen aan elkaar geeft, die de achtergrond en de ondergrond ben van gemeenschap tussen rijken en armen, bewoners en bijwoners. En als de gemeenschap wegvalt, dwz als er niemand meer is die voor ons zorgt en wij niemand meer hebben om te zorgen dan gaat een volk onder aan geweld en onverschilligheid. Spreuk van de Heer!

Wij hoeven, vrienden, nauwelijks te zoeken naar de actualiteit van de profeten. Luisteren is genoeg om te herkennen. De beangstigende beelden zijn ons niet onbekend. Lees maar eens wat onze 'profeten' ons voorhouden over de crisis van onze gemeenschappen. Lees maar eens wat schrijvers, schilders en beeldhouwers ons voorhouden, proef de vruchten van goede journalistiek in uw eigen lijfblad er maar op na.

En voor de trouweloosheid van onrechtvaardige heersers of voor verwarde volkeren die

aanlopen achter idolen en afgoden, hoeven we ook niet ver in de geschiedenis te graven. De bijbelse geschriften zijn natuurlijk geschreven in de taal van hun tijd en cultuur, maar ze zijn ook iedere keer weer van een verbluffende actualiteit.

En dat is ook geen wonder, want profeten zijn ook van alle tijden, ware en valse. De besten analyseren de actualiteit vanuit hun commitment (toewijding) aan recht en medemenselijkheid, of ze nu weten waar dat precies vandaan komt of niet.

Ze hebben gemeen dat ze in hun dagen zelden worden geeerd, maar na hun dood de hemel ingeprezen. De valse profeet is altijd de rustgevende. De harmoniebouwer, ook ten koste van de waarheid; de ware profeet is de onruststoker, die het oordeel niet toedekt en de smalle weg naar een rechtvaardige toekomst durft te wijzen.

Ezechiël is er zo een. Hij analyseert genadeloos, maar hij weet een ding zeker: Zijn god, die van Abraham, Izak, Jacob en Mozes trekt zijn handen niet af van het volk dat Hij roept en waarmee Hij een verbond sluit.

Met dat volk trekt hij mee in dagen van geloof, maar ook in dagen van ongeloof en trouweloosheid. Zijn verbond met de mensen – en dat gaat om zijn beloften en geboden – staat onder zware druk omdat de verbondspartner mens zich er niet aan houdt. En de profeten leven in constante angst dat de mens zijn trouweloosheid aan dat verbond niet zal overleven. Zij zien de wereldgeschiedenis met zijn geweld tegen mensen en de vernedering van gods lievelingen: de weduwe, de wees en de vreemdeling, als een uitdaging aan God om op zijn beurt het verbond met de mens te verbreken. De mens die |Hij zelf geschapen heeft, dwz gescheiden van de andere levende wezens en materie.

De bijbelse profeten twijfelen er niet aan dat de rampen die de mensen treffen voortkomen uit hun voortdurende ondankbaarheid jegens de God die hen het leven heeft gegeven, dat achter alle ellende van oorlogen en misdaden, van honger en onveiligheid mensen hun machtshonger en hun gierigheid uitleven.

En dat tenslotte diep achter alles wat verkeerd gaat de tragedie van de zonde zich over de aarde uitbreidt, de tragedie dat mensen zich van God afkeren en ervoor kiezen zelf als God te zijn.

Zo ziet, of schouwt, Ezechiël ook de ballingschap en de verwoesting van Jeruzalem. En zo zou hij ongetwijfeld de rampen van onze tijd ook als ongehoorzaamheid aan geboden en beloften analyseren: het geweld, de burgeroorlogen, verklaard of onverklaard, de rampen met kerncentrales gebouwd op onveilige plaatsen tegen de herhaalde waarschuwingen van seculiere profeten in. Hij zou de natuurrampen koppelen aan de oprispingen van een gemaltraiteerde natuur en hij zou zelfs de slachtoffers verwijten aan hun heersers die hun onderdanen niet alleen arm houden maar ook niet effectief beschermen. En hij zou het volk zelfs verwijten dat zij het onrecht gedogen en de andere kant opkijken.

En hij zou steeds herhalen dat al die ellende voortkomt omdat volk en leiders zich niet gelegen laten liggen aan het verbond dat God met zijn volk heeft gesloten en dat bedoeld is als een voorbeeld voor alle volkeren.

Die moed om zo te analyseren wil Ezechiël ons leren. Geen wonder dat hij ook nu op weerstand stuit.

En heeft de profeet dan ook nog iets in huis om ons te troosten en te bemoedigen? Jazeker. Ja-

wel, maar het is een vreemde troost.

Ezechiël vindt *zijn troost in de straf van God.*

Dat het allemaal geen noodlot is wat het volk treft, geen toeval, geen domme pech, maar dat het van God komt als straf op de hardnekkigheid van het volk en de zorgeloosheid waarmee mensen omgaan met Gods beloften en geboden.

Zover is het met Ezechiël gekomen dat hij de vloek van de ballingschap en het snijdende verdriet om de verloren stad en de verwoeste tempel nog liever verklaart als Gods straf op de trouweloosheid van het verbondsvolk dan op de uitzichtloosheid van een leven waarin de God van zijn vaderen, de God van Abraham, Jakob, Izak en Mozes, die vervloekte geschiedenis die over zijn volk heenwalst maar laat gebeuren.

Straf als troost.

Zoals Dostojewski's Raskolnikov die veroordeeld tot ballingschap in Siberie om de moord op een oude woekeraarster, tenslotte zijn straf ervaart als zijn bevrijding, mede omdat het enige wezen dat hem liefheeft, het hoertje Sonja, bij hem is.

Straf is beter te verdragen dan onverschilligheid. Die striemende kritiek die de profeet namens de Heer – mensenkind, profeteer! – over het volk uitstort, die voortdurende herinnering aan het leven waarin mensen goden dreigen te zijn, aan het onrecht dat mensen elkaar aandoen, dat beeld van eindeloze wreedheden van machtshongerige dictatoren, van leiders die op alles uitzijn behalve het welzijn van hun onderdanen en de gasten in hun land..die hele catalogus van Gods toorn en woede: zij kunnen maar een ding betekenen:

Hij is betrokken.

Het is onder ons gewoonte geworden om over die striemende profetenwoorden te spreken van een *wrede* god, van *primitieve* godsdienst, maar is dat niet de vrucht van slordig denken? De woeste dreigingen die Ezechiël hoort en ziet en doorgeeft zijn geen tekenen van een god, die zijn schepping heeft afgeschreven; het zijn ultieme uitingen van bezorgdheid en van liefde. Van betrokkenheid. Zoals een redder een door eigen schuld in zee verdrinkende zwemmer soms bewusteloos moet slaan om hem uit de golven te redden. Zoals ouders vaak kinderen moeten straffen om hen te helpen.

Zo preken de drie profeten van de ballingschap over het leed van hun lot.

En er is nog iets meer. Het is eigen aan de menselijke soort om het leed dat ons overkomt te duiden als *iets dat ons overkomt*, dat wij onschuldige slachtoffers zijn; maar in negen van de tien gevallen is ons leed het gevolg van menselijk handelen. Van cynische leiders en een volgzame massa. Oorlogen worden door mensen gemaakt en hun slachtoffers zijn de slachtoffers van hun medemensen. Er is altijd weer de verantwoordelijkheid van de mensen die zich hebben gebogen voor vreemde machten, die het gouden kalf van *de slavendrijver Groei* aanbidden, die denken dat je met geweld vrede kunt maken, dat je met militaire en economische middelen democratie kunt opleggen, dat je door zwaarder te straffen je zelf kunt vrijwaren van misdaad, er is altijd weer de verantwoordelijkheid van hen, die gewaarschuwd waren dat atoomcentrale bouwen op aardbeving gevoelige bodem en uitnodiging is voor catastrophes.; en er zijn altijd mensen die het toelaten; er zijn de schurken die direct verantwoordelijk zijn voor het leed van de mensen die zich op hen verlaten en er zijn mensen die zeggen dat zij niet geïnteresseerd zijn in de politiek. En dus de schurken hun gang laten gaan..

Ezechiël en zijn collega's profeteren niet alleen van de strenge liefde van God, maar ook van de verantwoordelijkheid van mensen, van cynische leiders en van mensen die hen hun gang laten gaan.

Zelfs dat is niet het hele verhaal. Want de profeten weten *twee* dingen. Dat Gods liefde niet ophoudt bij de ondankbaarheid en de afwijzing van mensen maar ook dat er altijd een kleine groep van mensen is die beelden ziet en stemmen hoort en dankbaarheid en verantwoordelijkheid als uitgangspunt van hun denken en doen accepteren.

Dat is wat Ezechiël profeteert: Het is God menens met wat er zo gruwelijk mis is gegaan met het volk. Maar dan *toch* :God laat zijn volk niet in de steek. En er is altijd een kleine groep die Hij inspireert met zijn Woord of met de daden van hen die het Woord hebben gehoord en aanvaard en daaruit leven.

-.-.-.-.-

Zeshonderd jaar na Ezechiël is de ballingschap geschiedenis geworden. De wereld is niet veel veranderd: de beloften en geboden van JHWH worden slechts door een kleine rest van Israël serieus genomen. De meeste mensen kruipen ervoor weg; een groter deel heeft de geboden uit de Thora losgeknipt van de beloften en aanbidt de letter van de wet.

Maar die vreemde god van het verbond is blijven doorgaan met dat weerspannige en hardnekkige volk waarmee Hij een Verbond sloot.

En zo vertelt ons Johannes de Evangelist dat er een nieuw hoofdstuk in de strijd tussen god en zijn weerspannig en hardnekkige verbondspartners werd geschreven. Uit het dorre Noorden van het land roept hij een man, een mensenkind waarin hij behagen heeft, een zoon, die zich geroepen weet om de profeten te vervullen. Die zich bij de vijand neerlaat, wat mensen daar ook van vinden en die in een tijd waarin je als man niet geacht werd om met een vrfeemde vrouw te spreken, van een gehate Samaritaanse om hulp vraagt. Om water en die hij verklapt wat hij voor andere mensen geheim hield.

Dat hij een vrouw uit de vijanden nodig had om water te putten voor vermoeide en dorstige reizigers zoals hij. En dat omdat er Iemand is die levend water schept, dat aan alle verzorgen van dorstige mensen ten grondslag ligt, zij een nieuw leven voorbij de eenzaamheid moet scheppen.

Ik weet, zegt de vijandin, dat als de Messias komt hij alles zal verklaren.

Ik ben Hij, zegt de mensenzoon. Ik zal je opnieuw uitleggen wat het verbond is dat God met de mensen heeft gesloten. En ik zal het je voordoen. En het aardige is: wij zijn uitgenodigd om het na te doen.

Amen

